

ที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน
“เฉลิมราชกุมารี”

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

วันอังคาร ที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙

มาร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้
Let's join in making a literate world

“...หนังสือนี้มีมากมายหลายชนิด
นำดวงจิตเริ่งรื่นชื่นสดใส ให้ความรู้สำเร็จ
บันเทิงใจ ฉันทจึงใฝ่ใจสมาทานอ่านทุกวัน
มีวิชาหลายอย่างต่างจำพวก ล้วนสะดวก
ค้นได้ให้สุขสันต์ วิชาการสรรมาสารพัน
ชั่วชีวิตฉันอ่านได้ไม่เบื่อเลย...”

คำกลอนบทหนึ่งในตอนจบของบทความเรื่อง "ฉันชอบอ่านหนังสือ"
พระราชนิพนธ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ขณะที่ทรงมีพระชนมายุ ๑๒ พรรษา

“...หนังสือเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ต่างๆ นักปราชญ์ในสมัยโบราณได้ใช้หนังสือบันทึกความรู้
และความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ไว้เป็นสมบัติตกทอดมาถึงสมัยปัจจุบันเป็นอันมาก
เช่น กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นต้น เพราะความรู้ของคนในสมัยโบราณ
นั้นเกิดจากการสังเกต เขาเหล่านั้นได้สังเกตความเป็นไปของโลก และจดจำข้อความต่างๆ
ในแง่ความคิดเห็นของเขาไว้ คนสมัยต่อมาได้อ่านข้อความเหล่านั้นจะติดตามค้นคว้าเพิ่มเติม
ทำให้ความรู้ของมนุษย์กว้างขวางยิ่งขึ้น...”

ข้อความบางส่วนจากพระราชนิพนธ์ เรื่อง "ฉันชอบอ่านหนังสือ"
ในหนังสือประจำปีโรงเรียนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

คำนำ

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ได้ก่อสร้างสำเร็จแล้ว เป็นชมทรัพย์ทางปัญญาและประโยชน์แก่ชาวจังหวัดสกลนคร นับเป็นห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ลำดับที่ ๕ ของจังหวัดสกลนคร ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือของพี่น้องประชาชน ภาครัฐและเอกชน ช่วยกันสนับสนุนร่วมกัน จัดหาทุนโดยการจัดทำบุญผ้าป่าสามัคคี เพื่อการศึกษาและบุญประथाยข้าวเปลือก ประจำปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๗ และผู้มีอุปการคุณร่วมสมทบทุนช่วยจนห้องสมุดแห่งนี้เสร็จเรียบร้อย

สิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จครั้งนี้ ก็ด้วยความจงรักภักดีของพสกนิกรชาว จังหวัดสกลนคร ที่มุ่งมั่นศรัทธาสนองพระราชปณิธานและแนวพระราชดำริในองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการส่งเสริมการศึกษาให้แก่ ประชาชนด้วย “ข้าพเจ้าอยากให้เราห้องสมุดที่ดี มีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับ ประชาชน”

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร บนเนื้อที่ ๖ ไร่ ๒๒ ตารางวา ซึ่งได้รับอนุญาตจากมูลนิธิชัยพัฒนาให้ก่อสร้างห้องสมุดแห่งนี้ บนที่ดิน ของมูลนิธิ มีอาคารห้องสมุด สระน้ำ และบริเวณเชื่อมกับศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสกลนคร เนื้อที่ ๖ ไร่ ๑ งาน ๕ ตารางวา บริเวณทั้งหมดอยู่กึ่งกลางตัวเมืองสกลนคร เหมาะแก่การศึกษาค้นคว้า และเป็นสวน สุขภาพแห่งหนึ่งของจังหวัดสกลนคร

ขอขอบพระคุณภาคราชการ เอกชนและผู้มีจิตศรัทธาทุกท่านที่ช่วยกันทำให้ห้อง สมุดนี้สำเร็จ เป็นประโยชน์และจะเป็นชมทรัพย์ทางปัญญาที่ทุกคนมาใช้บริการตลอดไป

กศน.อำเภอเมืองสกลนคร

๑ มีนาคม ๒๕๕๙

กำหนดการ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ณ ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ตำบลธาตุเชิงชุม

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

วันอังคารที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๙

- เวลา ๐๙.๓๕ น. - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ถึงห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร (วงดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัย)
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รองเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดสกลนคร ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสกลนคร ฝ้าฯ รับเสด็จ
 - ภริยารองผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร และคณะกรรมการสถานศึกษา ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัย
 - เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่ภายในพลับพลาพิธี
 - ประทับพระราชอาสน์
 - เลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เข้าฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตร และหนังสือที่ระลึก
 - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กราบบังคมทูลรายงาน
 - ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กราบบังคมทูลเบิกผู้มีอุปการคุณเข้ารับพระราชทานของที่ระลึก (จำนวน ๑๐๐ ราย)

- เสด็จพระราชดำเนินออกจากพลับพลาพิธี
- เสด็จพระราชดำเนินไปยังแท่น ทรงกดปุ่มไฟฟ้าเปิดแพรคลุมป้ายอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร (วงดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาฤกษ์)
- เสด็จพระราชดำเนินทรงปลูกต้นพะยุง จำนวน ๑ ต้น
- เสด็จพระราชดำเนินเข้าภายในอาคารห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร ชั้นที่ ๑
- เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร
 - การสืบค้นหนังสือมัลติมีเดีย
 - การกล่าวสุนทรพจน์
- เสด็จพระราชดำเนินขึ้นชั้นที่ ๒ ทอดพระเนตรนิทรรศการ
 - ห้องสกลนคร นคร ๓ ธรรม
 - ห้องศาสนา
 - ห้องเทคโนโลยีสารสนเทศและนิทรรศการอาเซียน
- เสด็จพระราชดำเนินลงชั้นที่ ๑
 - ทรงฉายพระฉายาลักษณ์ร่วมกับคณะกรรมการและผู้บริหาร (จำนวน ๓ ชุด)
 - ทรงลงพระนามาภิไธยในสมุดที่ระลึก
 - ทอดพระเนตรมุมคอมพิวเตอร์ บทเรียนช่วยสอน CAI
 - ทอดพระเนตรห้องเด็กและครอบครัว

เวลา ๑๐.๒๐ น. - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินกลับ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามเฮลิคอปเตอร์ชั่วคราว โรงเรียนสกลนครพัฒนศึกษา ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (วงดุริยางค์บรรเลงเพลงมหาชัย)

การแต่งกาย

- ข้าราชการในพื้นที่ : แต่งเครื่องแบบปกติขาว
- ข้าราชการในพระองค์ : แต่งเครื่องแบบปกติกากีคอตติ้ง

สารบัญ

คำนำ

กำหนดการ

พระราชประวัติ

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีในสมัยต่าง ๆ

กับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของสกลนคร

๑. สกลนครสมัยก่อนประวัติศาสตร์

๒. สกลนครสมัยประวัติศาสตร์

๒.๑ ยุควัฒนธรรมทวารวดี

๒.๒ ยุควัฒนธรรมขอม

๒.๓ ยุควัฒนธรรมล้านช้าง

๒.๔ ยุครนบุรี - รัตนโกสินทร์

๓. กำเนิดสกลนครจากตำนานอุรังคนิทาน

๔. ชื่อบ้านนามเมืองสกลนคร

๔.๑ เมืองหนองหานหลวง

๔.๒ เมืองเชียงใหม่หนองหาน

๔.๓ เมืองสกลทวาปี

๔.๔ เมืองสกลนคร

๕. ความหลากหลายทางชาติพันธุ์

๕.๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว

๕.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทหรือภูไท

๕.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อ

๕.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

๕.๕ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยัย

๕.๖ กลุ่มชาติพันธุ์ไทกะเลิง

๕.๗ ชาวไทจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน

๕.๘ ชาวไทยญวนหรือชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

พระราชประวัติ

ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์ ดร.พลเอกหญิง พลเรือเอกหญิง พลอากาศเอกหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ พระราชอุปัชฌาย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ถวายพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนา ดุสิตโสภาคย์”

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการสถาปนาพระราชอิสริยยศกิติสมเด็จ พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนา ดุสิตโสภาคย์ เฉลิมพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี” นับเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรก ที่ดำรงตำแหน่งฐานันดรศักดิ์ที่ “สยามบรมราชกุมารี” แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มเข้ารับการศึกษาในระดับอนุบาลที่โรงเรียนจิตรลดา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ จบสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ในแผนกศิลปะด้วยคะแนนสูงสุดของประเทศ พระองค์ทรงศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ สาขาประวัติศาสตร์และสำเร็จการศึกษาเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เจริญทองด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ด้านจารึก ภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสาขาภาษาบาลี และสันสกฤต จากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากนั้นพระองค์ทรงเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยพระองค์ผ่านการสอบคัดเลือกอย่างยอดเยี่ยมด้วยคะแนนอันดับหนึ่งในบรรดาผู้เข้าสอบทั้งหมด ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านอักษรศาสตร์ พระองค์ทรงได้นิพนธ์หนังสือมากกว่า ๑๐๐ เล่ม อาทิ การศึกษาของผู้ด้อยโอกาส ไทยเที่ยวพม่า มุ่งไกลในรอยทราย ยามลมหนาวย่าแดนมังกร เยือนถิ่นอินเดียนแดง รอยยิ้มหมื่นขาว โรมันสัญจร ลาวตอนใต้ ลาวเหนือเมื่อปลายหนาว ลุยป่าฝ่าฝน คริวสระปทุม ปุષปสระปทุม ฯลฯ ด้านดนตรีไทย พระองค์ทรงเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยผู้หนึ่ง โดยทรงเครื่องดนตรีไทยได้ทุกชนิด แต่ที่โปรดทรงอยู่ประจำ คือ ระนาด ซอ และฆ้องวง โดยเฉพาะระนาดเอก ซึ่งพระองค์ได้ทรงนำมาใช้ในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และให้การอุปถัมภ์ในด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศ จากพระราชกรณียกิจในด้านศิลปวัฒนธรรมนี้ พระองค์จึงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระราชสมัญญานามว่า “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย” และ “วิศิษฎ์ศิลปิน” นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงประกอบพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษาและมีความสนพระทัยในการศึกษาตลอดชีวิต ทรงมีพระปรีชาสามารถด้านการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จนได้รับการขนานพระนามว่า “เจ้าฟ้านักการศึกษา” ด้านการพัฒนาสังคม ทรงมีโครงการในพระราชดำริ ส่วนพระองค์หลากหลายโครงการ ซึ่งโครงการในระยะเริ่มต้นนั้นมุ่งเน้นทางด้าน การแก้ปัญหาการขาดสารอาหารของเด็กในท้องถิ่นทุรกันดาร และพัฒนา มาสู่การให้ความสำคัญทางด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาราษฎร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชภาระมากยิ่งขึ้นตามวันและเวลาที่ล่วงไป แต่ก็ทรงตั้งพระทัยปฏิบัติพระราชกรณียกิจอย่างเข้มแข็ง ทรงดำรงตำแหน่งองค์ประธานมูลนิธิหลายแห่งด้วยกัน เช่น องค์ประธานมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล ประธานกรรมการมูลนิธิอานันทมหิดล อุปนายกผู้อำนวยการมูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย ฯลฯ

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี นั้นมีมากมายจนมิอาจบรรยายให้ครบถ้วนได้ แต่ตัวอย่างล้วนยิ่งใหญ่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติทั้งสิ้น ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงรับไว้ด้วยความเต็มพระทัย ด้วยความเมตตาอันบริสุทธิ์ที่ทรงมีต่อประชาชนชาวไทย และพระคุณธรรมอันล้ำเลิศของพระองค์ ดังนี้ พระองค์จึงคู่ควรแก่ความเป็น “ปียชาติโดยแท้”

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสกลนคร ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ในช่วงนั้นยังไม่มีอาคารเป็นของตนเอง ต้องไปอาศัยอยู่ที่ใต้ถุนศาลากลางประจำจังหวัดหลังเก่า ในห้องของแผนกศึกษาธิการจังหวัดสกลนคร แต่เนื่องจากสถานที่ไม่สะดวกต่อการให้บริการห้องสมุดประชาชน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ จึงได้ย้ายห้องสมุดประชาชนไปอาศัยอยู่กับหอพักครูสภาประจำจังหวัด ซึ่งมีสภาพเป็นเรือนไม้สองชั้น และอาศัยอยู่ที่หอพักครูสภาเป็นเวลานานถึง ๑๖ ปี (๒๔๙๖ - ๒๕๑๒)

หลังจากนั้นทางจังหวัดได้ย้ายห้องสมุดประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่กับอาคารเหล่ากาชาดจังหวัดสกลนครเป็นเวลาชั่วคราว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าก่อสร้างห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด ขนาดกลาง ๑ หลัง ลักษณะอาคารเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว วงเงิน ๒๘๐,๐๐๐ บาท และทางจังหวัดจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อหาสถานที่ที่จะทำการก่อสร้างห้องสมุดประชาชนจังหวัด แต่อธิบดีกรมสามัญศึกษา (นายเกรียง กิริติกร) ได้เดินทางมาเลือกสถานที่ก่อสร้างห้องสมุดฯ ด้วยตนเองจึงได้ตกลงใจเลือกสถานที่ที่อยู่ติดกับสนามมิ่งเมือง เป็นที่ก่อสร้าง (ห้องสมุดหลังเดิม) ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ

จังหวัดได้ทำการประกวดราคาเพื่อหาผู้รับเหมาก่อสร้างห้องสมุดฯ และปรากฏว่า ห้างหุ้นส่วน จำกัด นครพนมก่อสร้างเป็นผู้ประกวดราคาได้ และเริ่มลงมือทำการสร้างเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยมีนายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้นได้มาเป็นประธานในพิธี อาคารหลังดังกล่าวถือได้ว่าเป็นอาคารห้องสมุดประชาชนหลังแรกของจังหวัดด้วย

“ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสกลนครได้เปิดให้บริการประชาชนชาวสกลนคร ครั้งมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จึงได้รวมเข้ากับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสกลนคร สังกัดกองการศึกษาผู้ใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการ และในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น ห้องสมุดประชาชนจึงได้เปลี่ยนมาสังกัดกองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ”

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๙ กศน.อำเภอเมืองสกลนคร มีความประสงค์ที่จะขยายแหล่งการเรียนรู้ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่กลุ่มเป้าหมาย จึงได้นำเรื่องการจัดหาทุนในการเตรียมการก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร เข้าหารือในที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของอำเภอเมืองสกลนคร และมีมติที่ประชุมเห็นควรให้มีการจัดทำบุญผ้าป่าสามัคคี บุญประพายข้าวเปลือกขึ้น ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ทุนเป็นจำนวนเงิน ๒๐๔,๖๓๓ บาท และได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ๑ ชุด เพื่อเก็บรักษาเงินบริจาคเพื่อใช้เป็นทุนในการก่อสร้าง

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ นางสาวทองสวรรค์ วงษ์รัตนะ มีความประสงค์จะมอบที่ดิน เพื่อใช้ก่อสร้างอาคารที่ทำการ สำนักงาน กศน.อำเภอเมืองสกลนคร จำนวน ๑๒ ไร่ ๑ งาน ๒๗ ตารางวา โดยแยกเป็น ๒ แปลง ดังนี้ มอบให้สร้างอาคารที่ทำการ กศน.อำเภอเมืองสกลนคร จำนวน ๖ ไร่ ๑ งาน ๕ ตารางวา และน้อมเกล้าถวายแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน ๖ ไร่ ๒๒ ตารางวา พร้อมกันนี้ นางสาวทองสวรรค์ วงษ์รัตนะ ได้มอบเงินสมทบการก่อสร้าง อีกจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ไร่อีกจำนวนหนึ่ง โดยสำนักงาน กศน. จังหวัดสกลนคร ได้มีหนังสือขออนุญาตใช้ที่ดินผืนดังกล่าว ไปยังมูลนิธิชัยพัฒนาเพื่อใช้ในการก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร และได้รับการอนุญาตให้ดำเนินการก่อสร้างได้

ด้านการจัดหาทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง สำนักงาน กศน.อำเภอเมืองสกลนครและผู้มีจิตศรัทธา ได้จัดทำผ้าป่าสามัคคีเพื่อการศึกษา รวมทั้งจัดทำบุญประทายข้าวเปลือกเป็นประจำทุกปี รวมทุนทรัพย์ที่ได้รับการบริจาคสนับสนุนประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาทเศษ จึงได้ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับเริ่มดำเนินการก่อสร้างอาคารห้องสมุด เป็นแบบ ๒ ชั้น ตามแบบแปลนห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยได้ดำเนินการถมที่และดำเนินการตอกเสาเข็ม ยกเสาเอก - เสาขวัญ เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ และดำเนินการก่อสร้างตามลำดับพร้อมกันนี้มีการจัดหาทุนทรัพย์เหมือนที่เคยปฏิบัติมาจนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๖ ล้านบาท

ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสกลนครได้รับพระบรมราชานุญาตเข้าร่วมโครงการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ลำดับที่ ๙๖ ของประเทศไทย ได้รับพระราชทานนามว่า ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร นายบุญส่ง เตชะมณีสถิตย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าถวายแผ่นศิลาฤกษ์เพื่อทรงพระสุหร่ายและทรงเจิม สำหรับนำไปประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในวันจันทร์ ที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ศาลาดุสิตาลัยสวนจิตรลดา และเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖

สำนักงาน กศน. จังหวัดสกลนคร ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณไปยังสำนักงาน กศน. เป็นค่าตกแต่งภายในชั้นบน จำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ค่าหนังสือ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งได้รับงบประมาณ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าตกแต่งภายในชั้นล่างและค่าซื้อหนังสือจากกองทุนหนังสือเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดสกลนคร เป็นจำนวนเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาทด้วย

และนับเป็นมหามงคลแก่สำนักงาน กศน.จังหวัดสกลนคร และชาวจังหวัดสกลนครอย่างยิ่งที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดห้องสมุดทรงเปิดห้องสมุดดังกล่าว ในระหว่างวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๙

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีสมัยต่าง ๆ กับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของสกลนคร

ดร.สพลันต์ เพชรคำ^๑

สกลนคร เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนหรือบริเวณ “แอ่งสกลนคร” (Sakon Nakhon Basin) ที่มีความหลากหลายทางธรรมชาติของเทือกเขาภูพาน และหนองหาน^๒ อีกทั้งประกอบด้วยลำน้ำหลายสาย ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง อาทิ ลำน้ำสงครามและลำน้ำก่ำ จนเกิดระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติ “ป่าบุงป่าทาม” ทำให้สกลนครมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทำให้เกิดการอพยพเข้ามาของผู้คนจากหลายหลากทางกลุ่มชาติพันธุ์กลายเป็น “เขตสะสมทางวัฒนธรรม” ดังพบร่องรอยหลักฐานการตั้งถิ่นฐานอาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และการรับเอาอิทธิพลทางความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ในยุคทวารวดี ขอม ล้านช้างและรัตนโกสินทร์ตามลำดับ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นเดิมถึง ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ไทลาว ไทญ้อ ไทโย้ย ไทโล้ ไทกะเลิง และผู้ไทหรือภูไท กระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ปะปนกับชาวจีนและชาวเวียดนามที่อพยพมาภายหลัง สกลนคร จึงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีในปัจจุบัน^๓

^๑ ผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^๒ มีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการเขียนคำว่า “หนองหาร” หรือ “หนองหาน” ว่าที่ถูกต้องควรสะกดด้วย “ร” หรือ “น” ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ พิมพ์ครั้งที่ ๒ ให้ความหมายของคำว่า “หาร” หมายถึง แบ่งส่วนเท่าๆ กัน และหมายถึง สิ่งที่เขาไปได้, การนำไป, การถือเอา มักใช้เป็นส่วนท้ายสมาส เช่น บริหาร, อวหาร เป็นต้น ส่วนคำ “หาน” พบในคำว่า “ละหาน” (เทียบเขมร) หมายถึง ห้วยน้ำ ส่วนคำว่า “ละหาร” (เทียบมาลายูวา Lahar) หมายถึง ห้วยน้ำเช่นกัน ในหนังสือเล่มนี้ใช้คำว่า “หนองหาน” เนื่องจากตรงกับศิลาจารึกพระมหาพรหมเทโวโพธิสัตว์ พบที่บ้านท่าวัด อำเภอเมืองสกลนคร โดยเรียกชื่อเมืองสกลนครว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน”

^๓ สพลันต์ เพชรคำ. “หนองหานหลวง จากเมืองขอม...เชียงใหม่หนองหาน สู่มืองสกลนคร” ทางอีสาน,ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๙ (พฤศจิกายน ๒๕๕๖), หน้า ๒๔

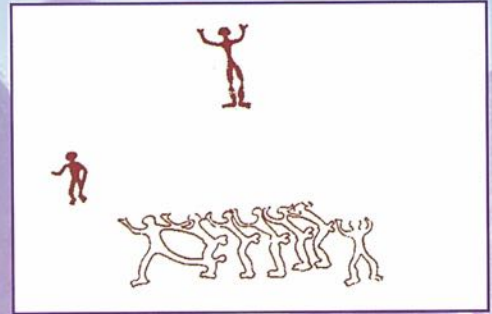
๑. สกลนครสมัยก่อนประวัติศาสตร์

จากหลักฐานแหล่งโบราณคดีในเขตจังหวัดสกลนครพบว่า บริเวณเทือกเขาภูพานแถบนี้มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ กระจายอยู่ตามบริเวณใกล้ ๆ กับลำน้ำสงครามกับลำน้ำยาม ในเขตพื้นที่อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอพังโคน อำเภอรวยเจริญ อำเภอวาริชภูมิและอำเภอกุสุมาลย์ โดยพบว่า ๕๐ กว่าแห่งมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในรูปแบบของ “สังคมเกษตรกรรม” พบภาชนะเครื่องปั้นดินเผาเขียนสีและเครื่องมือโลหะ เรียกรวม ๆ ร่วมยุคสมัยเดียวกันกับ “วัฒนธรรมบ้านเชียง” อีกทั้งยังพบแหล่งศิลปะถ้ำในบริเวณเทือกเขาภูพานที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและพิธีกรรมของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ภาพเขียนสีผา ผักหวาน บ้านภูตะคามตำบลท่าศิลา อำเภอส่องดาว ภาพสลักถ้ำภูผายนต์ ตำบลกกปลาซิว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร เป็นต้น

ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องมือโลหะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ลักษณะต่าง ๆ
พบตามแหล่งโบราณคดี ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

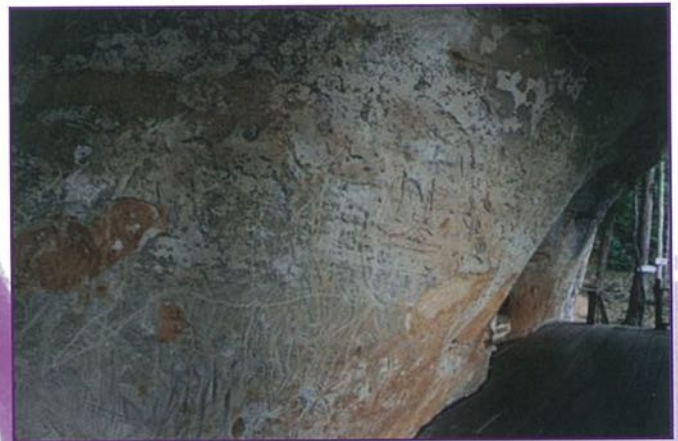
กรมศิลปากร. สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ดเก่าสกลนคร. กรุงเทพฯ : ๒๕๕๕, หน้า ๘

ภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ณ ผาผักหวาน บ้านภูตะคาม ตำบลท่าศิลา
อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร

เขียนภาพกลุ่มบุคคลร้ายรำค้ายกำลังประกอบพิธีกรรม

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพสลักหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ณ ภูผายนต์ ตำบลกกปลาชีว อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร
จำหลักรูปคน สัตว์และลายเรขาคณิต

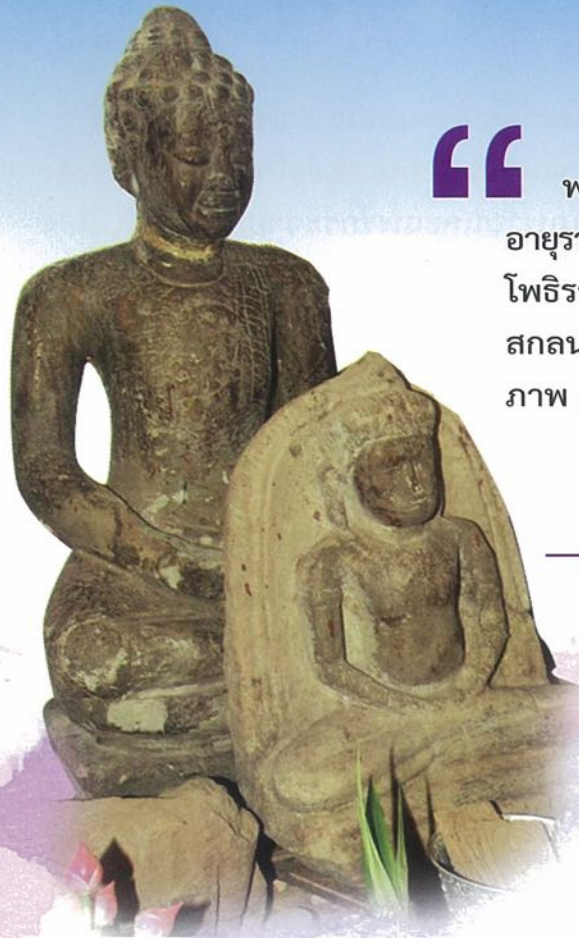
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

๒.๑ ยุควัฒนธรรมทวารวดี

เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยประวัติศาสตร์ ดินแดนในจังหวัดสกลนครมีพัฒนาการต่อเนื่องด้วยการรับเอาอิทธิพลของพุทธศาสนาสมัย “วัฒนธรรมทวารวดี” เมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ พบการก่อสร้างสถาปัตยกรรมและรูปเคารพได้แก่ ใบเสมาหิน พระพุทธรูป อาทิเช่น ใบเสมาหินที่วัดพระธาตุเชิงชุม หรือเนินใบเสมาหินทรายกลุ่มใหญ่ที่สุดอยู่ในวัดกลางศรีเชียงใหม่ บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ลักษณะของการปักใบเสมาหินเป็นคูล้อมรอบ ๘ ทิศ จำนวน ๘ คู่ อีกทั้งยังพบพระพุทธรูปหินทรายปางสมาธิ ศิลปะทวารวดี ปัจจุบันประดิษฐานไว้ที่วัดมหาพรหมโพธิราช ในบริเวณบ้านท่าวัด และภายในคูหาองค์พระธาตุเชิงชุมเช่นกัน

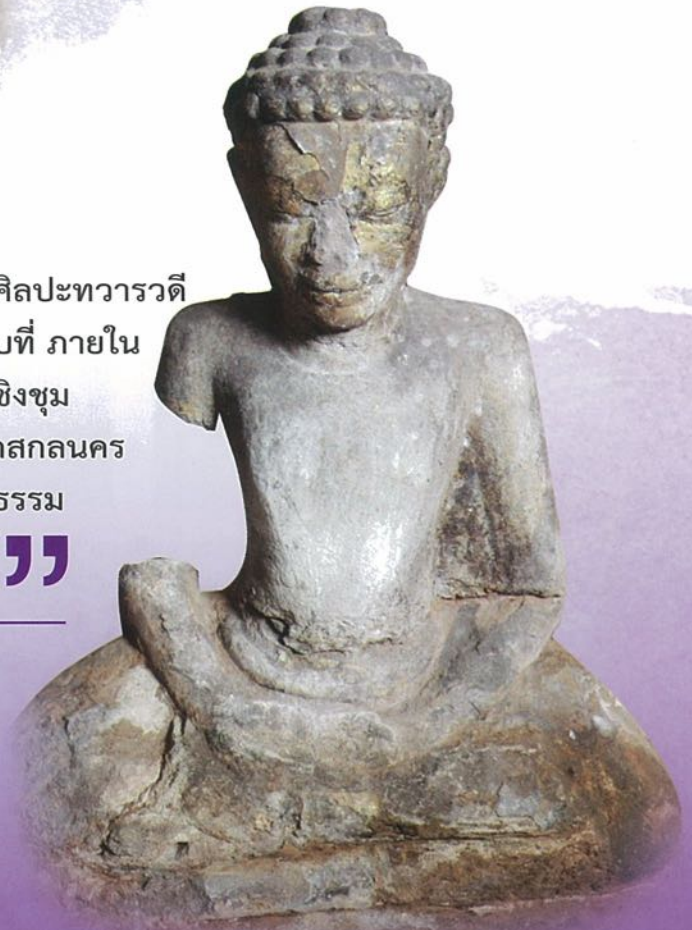
กลุ่มใบเสมาหินทราย ศิลปะทวารวดี อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖
พบที่ วัดกลางศรีเชียงใหม่ บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

“ พระพุทธรูปหินทราย ปางสมาธิ ศิลปะทวารวดี
อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ พบที่ วัดมหาพรหม
โพธิราช บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมือง
สกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ”

“ พระพุทธรูปหินทราย ปางสมาธิ ศิลปะทวารวดี
อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๖ พบที่ ภายใน
คูหาองค์พระธาตุเชิงชุม วัดพระธาตุเชิงชุม
วรวิหาร อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ”

๒.๒ ยุควัฒนธรรมขอม

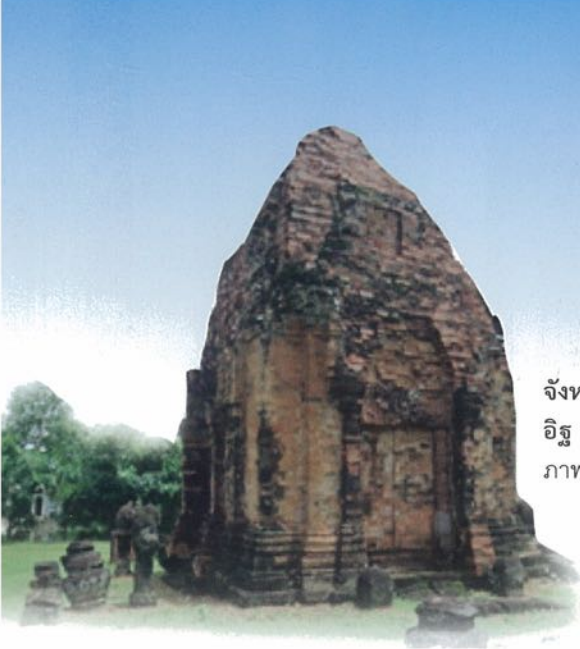
ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๖ – ๑๘ อิทธิพลวัฒนธรรมขอมเริ่มแพร่กระจายเข้ามาในภาคอีสาน โดยเฉพาะบริเวณอีสานตอนล่างหรือบริเวณ “แอ่งโคราช” (Khorat Basin) ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเทือกเขาภูพานและแพร่กระจายมาสู่พื้นที่เมืองสกลนครผ่านทางลำน้ำโขง นับว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุควัฒนธรรมขอมเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีการพบโบราณสถาน “ปราสาทหิน” อันเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมสำคัญของวัฒนธรรมขอมจำนวนมากถึง ๕ แห่ง และมีมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในแอ่งสกลนคร ประกอบด้วย ปราสาททองคี่ในพระธาตุเชิงชุม พระธาตุ (ปราสาท) ดุม ปราสาทภูเพ็ก ปราสาทหินบ้านพันนา และพระธาตุ (ปราสาท) นารายณ์เจงเวง ซึ่งเป็นปราสาทหินที่มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมขอมค่อนข้างสมบูรณ์ โดยองค์ปราสาทมีฐานล่างสุดก่อด้วยหินศิลาแลง (Laterite) ส่วนองค์ปราสาทก่อด้วยหินทราย มีการสลักลวดลายตามหน้าบันและทับหลังนอกจากนี้ยังพบ “สะพานขอม” เป็นสะพานสมัยขอมโบราณเพียงแห่งเดียวที่ค้นพบในประเทศไทยในปัจจุบัน สะพานก่อด้วยหินศิลาแลงด้านบนทำเป็นพื้นเรียบ ยกขอบศิลาแลงเป็นคันขึ้นมาทั้งสองข้าง สะพานแห่งนี้คงใช้ประโยชน์สำหรับข้ามลำน้ำสาขาห้วยโสมงที่ไหลลงหนองหาน

พระธาตุเชิงชุม ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุเชิงชุม วรวิหาร อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดศิลปะล้านช้าง ก่ออิฐถือปูน ถูกสร้างครอบทับปราสาทขอม ภายในมีวัสดุโครงสร้างหลักเป็นศิลาแลงเสากรอบประตูเป็นหินทรายพบจารึกอักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร ที่กรอบประตูทางเข้าสู่โถงค์ด้านทิศตะวันออกกล่าวถึง การแบ่งเขตการปกครองที่ดินแก่หัวหน้าหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน และการกัลปนา ทาส สัตว์เลี้ยง พืช ที่นา

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภายหลังจากรับเอาอิทธิพลลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรมของอาณาจักร “ล้านช้าง” ทำให้บุคคลทั่วไปเรียกชื่อโบราณสถานในแบบวัฒนธรรมขอมจาก “ปราสาท” ว่า “พระธาตุ”

พระธาตุคูมหรือปราสาทคูม ตั้งอยู่ ณ วัดธาตุคูม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ลักษณะเป็นปราสาทอิฐ ๓ หลัง ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลง ในแนวทิศเหนือ - ใต้ มีคูน้ำล้อมรอบ
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พระธาตุภูเพ็กหรือปราสาทภูเพ็ก ตั้งอยู่ ณ วัดธาตุภูเพ็ก ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ตัวปราสาทตั้งอยู่บนภูเพ็ก ลักษณะเป็นปราสาทก่อด้วยหินทรายขนาดใหญ่หันหน้าทางทิศตะวันออก ตามตำนานพื้นถิ่นกล่าวว่าสร้างขึ้นพร้อมกับพระธาตุนารายณ์เจงเวง เพื่อประดิษฐานพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า โดยฝ่ายชายชาวเมืองหนองหารหลวงมีพญาสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองหนองหานหลวง เป็นผู้นำแต่สร้างไม่สำเร็จ

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

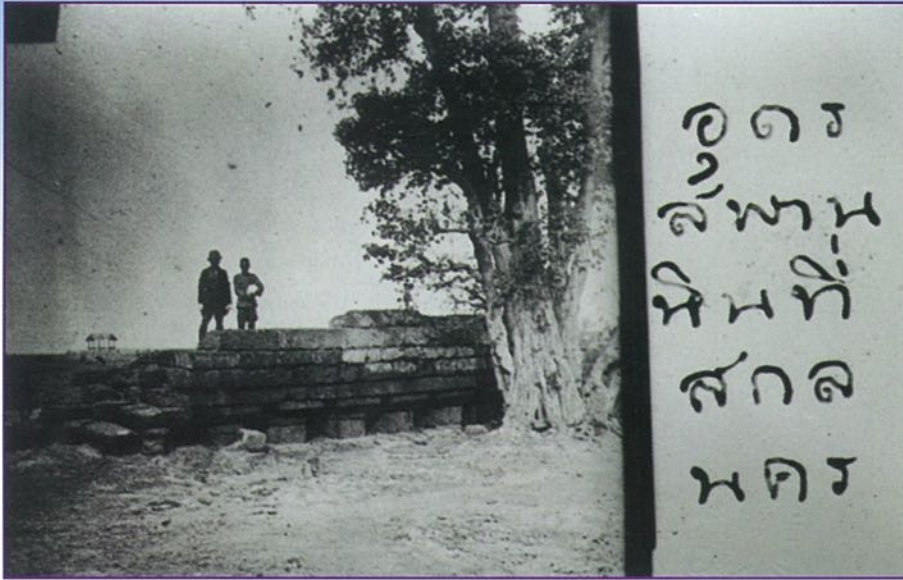

พระธาตุนารายณ์เจงเวงหรือปราสาทนารายณ์เจงเวง ตั้งอยู่ ณ วัดพระธาตุนารายณ์เจงเวง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นในศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู ลักษณะเป็นปราสาทก่อด้วยหินทรายตั้งอยู่บนฐานศิลาแลง หันหน้าทางทิศตะวันออก ตามตำนานพื้นถิ่นกล่าวว่าสร้างขึ้นพร้อมกับพระธาตุภูเพ็ก โดยฝ่ายหญิงชาวเมืองหนองหารหลวง มีนางนารายณ์เจงเวง ชายาของพญาสุวรรณภิงคาร เป็นผู้นำ
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กูแก้วหรือปราสาทหินบ้านพันนา ตั้งอยู่ ณ บ้านพันนา ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร สร้างขึ้นในศาสนาพุทธนิกายมหายาน เพื่อใช้เป็นศาสนสถานประจำโรคยศาล (โรงพยาบาล) ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ตัวปราสาทก่อด้วยหินศิลาแลงเป็นวัสดุหลักหันหน้าทางทิศตะวันออก

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพถ่ายสะพานหินหรือสะพานขอม เมื่อคราวพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสด็จสำรวจเส้นทางที่จะทำทางรถไฟในมณฑลอุดร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

สะพานหินหรือสะพานขอม มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๗ ตั้งอยู่นอกเมืองทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพถ่ายทางอากาศเมืองสุทลนคร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๘ แสดงคูน้ำคันดินล้อมรอบเมืองสุทลนคร
ภาพ : กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย

ตั้งนั้นสุทลนครจึงได้ชื่อว่า “เมืองขอม” มาแต่อดีตและที่สำคัญที่สุดอีกประการคือ “เมืองโบราณสุทลนคร” มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในเรื่องการจัดการระบบน้ำในอดีตเพื่อหล่อเลี้ยงชุมชนและการป้องกันเมือง เมืองโบราณแห่งนี้มีกำแพงคูเมืองที่มีรูปแบบเป็นเส้นตรงมุมเหลี่ยมแนวตั้งฉาก ขนาดใกล้เคียงกันคล้ายรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมรอบบริเวณภายในเมืองขนาด ๑,๓๕๐ X ๑,๕๐๐ เมตร มีระยะกำแพงคูเมืองกว้างกว่า ๑๐๐ เมตร แตกต่างกันตามสภาพภูมิประเทศใช้ประโยชน์ในการป้องกันเมืองและมีช่องทางน้ำเชื่อมต่อกับหนองหาน แสดงถึงการใช้ประโยชน์ในการคมนาคม รวมทั้งเรื่องระบบชลประทานเพื่อหล่อเลี้ยงชุมชน การแสดงขอบเขตเมืองและการป้องกันเมืองจากการรุกรานภายนอก ภายในกำแพงคูเมืองโบราณมี “บาราย” หรือสระน้ำโบราณขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “สระพังทอง” มีลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำ ขนาดใหญ่ใช้เพื่อการสาธารณูปโภคแก่ชุมชนที่อาศัยอยู่ในตัวเมือง

๒.๓ ยุควัฒนธรรมล้านช้าง

ภายหลังจากอาณาจักรขอมเสื่อมอำนาจลงเมื่อช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ทำให้อิทธิพลของวัฒนธรรมขอมถูกวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านช้างเจริญขึ้นมาสวมทับแทน ด้วยการขยายดินแดนเข้ามาครอบคลุมภาคอีสานในแถบแม่น้ำโขง โดยเฉพาะช่วงสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองหลวงพระบางมายังกรุงเวียงจันทน์ พร้อมกับโปรดเกล้าให้มีการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมล้านช้างในเมืองสกลนครคือ “ศิลาจารึกบ้านท่าวัด” หรือจารึก “พระมหาพรหมโพธิสัตว์” กล่าวถึงการอุทิศที่ดิน ไร่นา ผู้คนและการกำหนดเขตอภัยทานของสมเด็จพระมโหฬารธรรมิกราชตนชื่อพระมหาพรหมเทโวโพธิสัตว์ ให้กับ “วัดกลางเชียงใหม่หนองหาน” เมื่อจุลศักราช ๙๙๘ ตรงกับพุทธศักราช ๒๑๗๙ เป็นการพระราชทาน “เขตวิสุงคามสีมา” สร้างวัดขึ้นในพระพุทธศาสนาเพื่ออุทิศผลบุญแด่สมเด็จพระโพธิสารราชเจ้า รวมทั้งสมเด็จพระปู่ ย่า ตา ยายและวงศาคณาญาติ จารึกชิ้นนี้ยังกล่าวถึงชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน”

จารึกพระมหาพรหมโพธิสัตว์ กล่าวถึงพระมหาพรหมโพธิสัตว์แห่งอาณาจักรล้านช้าง ได้กำหนดเขตที่ให้อภัยชีวิต

แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง จารึกมีอยู่ ๒ ด้าน ท่อนล่างหักหายไป

พบที่ วัดมหาพรหมโพธิราช บ้านท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พระธาตุเชิงชุม ถูกสร้างครอบปราสาทตามความเชื่อในวัฒนธรรมขอมที่มีอยู่มาก่อน และเป็นพุทธเจดีย์สำคัญปรากฏในตำนานอุรังคนิทานว่า เป็นที่ชุมนุมรอยพระพุทธบาทของพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ในภัทรกัปนี้ ถ่ายเมื่อราวพุทธศักราช ๒๔๖๕ - ๒๔๗๐
ภาพ : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร วัดพระธาตุเชิงชุม วรวิหาร อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

จากจารึกบ้านท่าวัดนี้เองจึงมีปรากฏชื่อเมืองว่า “เมืองเชียงใหม่หนองหาน” ขึ้นมาพร้อมกับการสร้างบ้านแปงเมืองและดัดแปลงศาสนสถานต่างๆ จากวัฒนธรรมของขอมเป็นวัฒนธรรมตามแบบ “ศิลปะล้านช้าง” หลายแห่ง เช่น การก่อสร้างสถาปัตยกรรมทรง “ธาตุเจดีย์” ครอบทับปราสาทหิน ที่องค์พระธาตุเชิงชุม รวมทั้งการปรับเปลี่ยนเรียกชื่อปราสาทต่างๆ เป็นพระธาตุ เช่น พระธาตุดุม พระธาตุนารายณ์เจงเวงหรือบางครั้งอาจเรียกผสมปนเปกัน เช่น พระธาตุปราสาทนารายณ์เจงเวง หรือ ปราสาทพระธาตุภูเพ็ก เป็นต้น ปรากฏเป็นหลักฐานสืบมาจนถึงปัจจุบัน

๒.๔ ยุคธนบุรี – ต้นรัตนโกสินทร์

ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ เมื่ออำนาจอาณาจักรล้านช้างเริ่มอ่อนแอลง โดยเฉพาะในสมัยธนบุรี สยามเกิดความขัดแย้งกับเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลหลายประการ จึงได้มีการส่งกองทัพขึ้นมาปราบได้สำเร็จในปีพุทธศักราช ๒๓๒๒ ทำให้นครเวียงจันทน์ ตกเป็นประเทศราชของสยามและมีการกวาดต้อนผู้คนเป็นจำนวนมากเข้ามายังดินแดน ผังขวาแม่น้ำโขง ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์ พร้อมด้วยครอบครัวไพร่พลตัวเลกมาเป็น “ข้าพระธาตุ” ตั้งรักษาพระธาตุเชิงชุม ณ ตำบลธาตุเชิงชุมและหมู่บ้านอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงอยู่หลายตำบล ต่อมาทรงพระดำริเห็นว่า ตำบลธาตุเชิงชุมและตำบลอื่น ๆ มีผู้คนหนาแน่นพร้อมตั้งเป็นเมืองใหญ่และเพื่อสะดวกแก่การปกครองได้แล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านธาตุเชิงชุมเป็นเมืองสกลทวาปี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๙ จึงตั้งให้อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์ เป็นพระธานีเจ้าเมืองสกลทวาปีคนแรก

ครั้นล่วงมาในแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ พุทธศักราช ๒๓๖๙ เกิดสงครามระหว่างสยามกับเวียงจันทน์ เจ้าเมืองสกลทวาปีไม่ได้เตรียมกำลังป้องกันบ้านเมืองเจ้าพระยาบดินทร์ เดชานุชิต (สิงห์ สิงหเสนี) ครั้งเป็นพระยาราชสุภาวดีแม่ทัพมาตรวจราชการเห็นว่า เจ้าเมืองกรมการไม่เอาใจใส่ต่อราชการบ้านเมืองปล่อยให้ข้าศึกล่วงล้ำเข้าไปได้ง่ายดาย เป็นการขัดขืนอำนาจอาญาศึกจึงสั่งให้เอาตัวพระธานีเจ้าเมืองสกลทวาปีไปประหารชีวิตที่หนองทรายขาว จึงให้กวาดต้อนครอบครัวไพร่พลเมืองสกลทวาปีไปอยู่ที่เมืองกบินทร์บุรีบ้าง เมืองประจันตคามบ้าง เป็นอันมากสืบต่อลูกหลานมาจนทุกวันนี้ ยังให้คงเหลือผู้คนเพื่อรักษาพระธาตุเชิงชุม แต่พวกเพี้ยศรีคอนชุม ตำบลธาตุเชิงชุม ตำบลหนึ่งกับบ้านหนองเหียน บ้านจานเพี้ย บ้านอ้อมแก้ว บ้านธาตุนาเวง บ้านพาน บ้านนาดี บ้านวังยาง บ้านผ้าขาวและบ้านพรรณนา รวม ๑๐ ตำบล พอให้เป็นข้าปฏิบัติพระธาตุเชิงชุมเท่านั้นแล้ว สั่งให้ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์ (ไม่ปรากฏนามเดิม) มาเป็นผู้รักษาราชการเมืองสกลทวาปี ในระหว่างที่ยังไม่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ใดเป็นเจ้าเมือง

เดิม วิชาคย์พจนกิจ, “บทที่ ๑๐ เมืองสกลนคร”, “ประวัติเมืองสกลนครยุคที่ ๒”, ประวัติศาสตร์อีสาน, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๕๗, หน้า ๒๕๐
เรื่องเดียวกันหน้า ๒๕๐

ชาวเมืองสกลนคร ถ่ายเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ปีพุทธศักราช ๒๔๔๙

ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ครั้นต่อมาพุทธศักราช ๒๓๗๘ อุปฮาด (คำสาย) ราชวงศ์ (คำ) ท้าวอิน เมืองมะหาไซ ได้พาบ่าวไพร่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โปรดเกล้าฯ ให้ราชวงศ์ (คำ) ท้าวอิน ตั้งบ้านเรือน อยู่ที่เมืองสกลทวาปีสืบไปและภายหลังได้ข้ามแม่น้ำโขงไปเกลี้ยกล่อม กวาดต้อนครอบครัวเมืองมะหาไซ มารวมอยู่ที่เมืองสกลทวาปีเป็นอันมาก ครั้นเมื่อ พุทธศักราช ๒๓๘๑ ได้มีใบบอกตั้งให้ราชวงศ์ (คำ) เป็นพระยาประเทศธานี เจ้าเมือง ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์ (ลาว) เป็นอุปฮาด ท้าวอิน เป็นราชวงศ์ และราชบุตร (ต่าง) เมืองกาฬสินธุ์เป็นราชบุตร พร้อมกับเปลี่ยนนามเมืองจาก “เมืองสกลทวาปี” เป็น “เมืองสกลนคร” ต่อมาอุปฮาด (ลาว) รับราชการได้ ๑๓ ปี ก็ถึงแก่กรรม ราชบุตร (ต่าง) พาครอบครัวกลับไปอยู่เมืองกาฬสินธุ์ ในรัชสมัยแผ่นดินล้านเกล้ารัชกาลที่ ๓ ได้มีการอพยพผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งขวาเป็น จำนวนมาก อาทิ กลุ่มของชาวผู้ไทหรือภู นำโดยท้าว โสงกลาง บุตรเจ้าเมืองวัง และ ชาวข่ากระโซ่ (ไทไล่) นำโดยเพี้ยเมืองสูง ได้พาครอบครัวบ่าวไพร่เข้ามาพึ่งพระบรม โพธิสมภารเป็นอันมาก ต่อมาพุทธศักราช ๒๓๘๗ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวโฮงกลางเป็น “พระเสนานรงค์” ยกบ้านพานพร้าวเป็น “เมืองพรรณนานิคม” และโปรดเกล้าฯ ให้เพี้ยเมืองสูงเป็น “หลวงอรัญอาสา” ยกบ้านกุดขมามัน เป็น “เมืองกุดขมามัน”

นอกจากนี้ในรัชสมัยแผ่นดินของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๔ ยังมีการจัดตั้งเมืองต่างๆ ขึ้น ในช่วงระหว่างปีพุทธศักราช ๒๔๐๐ ถึงปีพุทธศักราช ๒๔๐๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยก “บ้านกุดลิง” เป็น “เมืองวานรนิวาส” ให้นายจรรย์คำเป็น “หลวงประจักษ์ภูธรรักษา” ขึ้นต่อเมืองยโสธร ภายหลังกลับมาขึ้นเมืองสกลนครโปรดเกล้าฯ ยก “บ้านม่วงริมยาม” เป็น “อากาศอำนวย” ให้เพี้ยติ้วซ้อย เป็น “หลวงผลานุกุล” ขึ้นต่อเมืองนครพนม ภายหลังกลับมาขึ้นเมืองสกลนคร โปรดเกล้าฯ ยก “บ้านโพวา” ริมน้ำเซบั้งไฟเป็น “เมืองภูวดลสว่าง” ให้ราชบุตร (เหม็น) เป็น “พระภูวดลบริรักษ์” เพื่อให้เป็นหน้าด่าน ป้องกันทัพญวน (เวียดนาม) รุกล้ำเข้ามาในราชอาณาจักร ในปีเดียวกันนี้โปรดเกล้าฯ ให้ท้าวเทพกษยา หัวหน้าไทโย้ยเป็น “พระสิทธิศักดิ์ประสิทธิ์” ยก “บ้านโพสว่างหาดยาว” ริมน้ำปลาหาง แขวงเมืองสกลนครเป็น “เมืองสว่างแดนดิน”

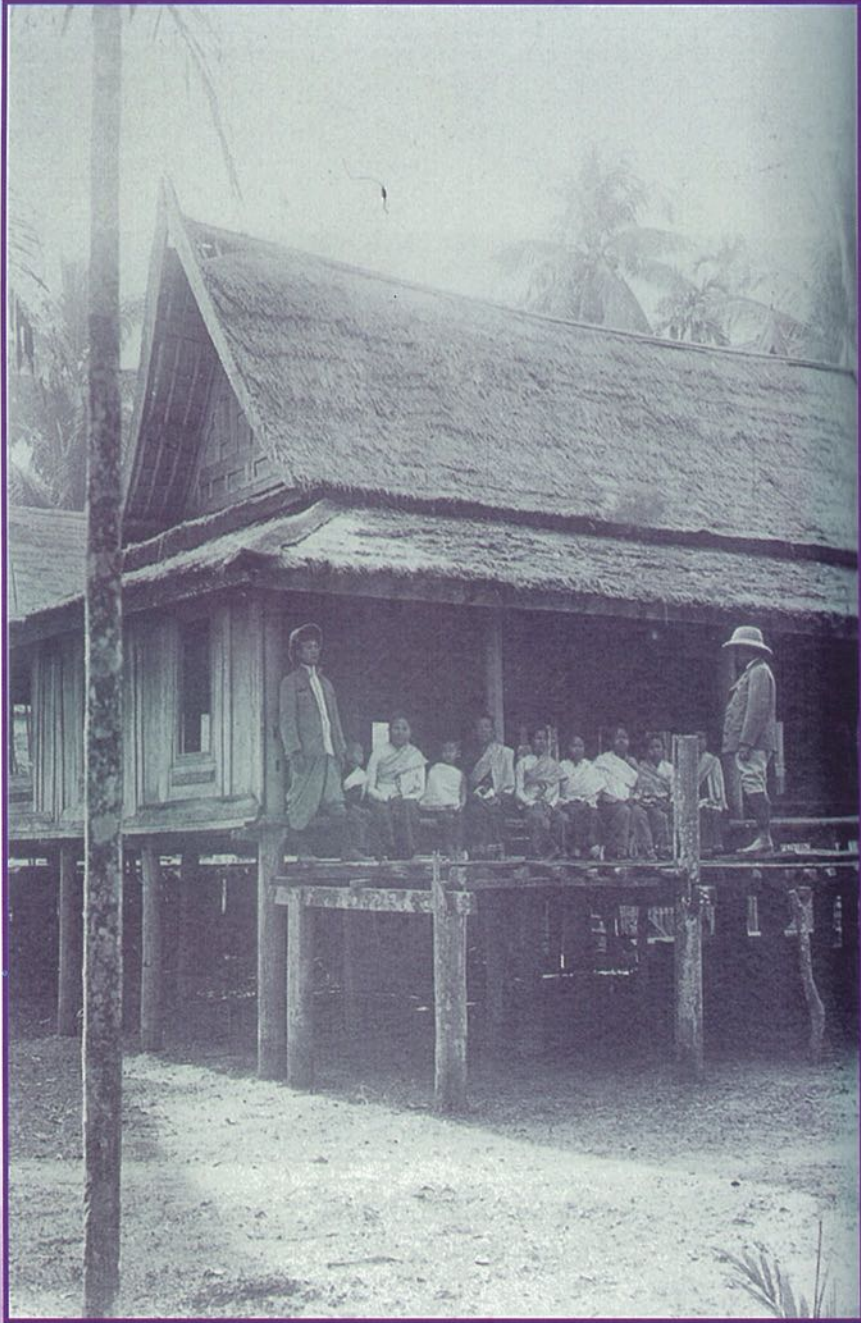

ภาพถ่ายหมู่ข้าราชการจังหวัดต่าง ๆ ในมณฑลอุดร ถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๔
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ในรัชสมัยแผ่นดินล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ หลังจากพระยาประเทศธานี (คำ) ถึงแก่กรรม ได้โปรดเกล้าฯ ให้ราชวงศ์ (ปิด) เป็นพระยาประเทศธานี (ปิด) ดำรงตำแหน่งเจ้าเมือง ที่ว่างลงจนมาถึงสมัยพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) เป็นเจ้าเมืองต่อจากพระยาประเทศธานี (ปิด) และในปีพุทธศักราช ๒๔๓๓ เป็นต้นมา เมืองสกลนครและหัวเมือง ต่างๆ เริ่มมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก อาทิ มีการยกเลิกตำแหน่งการปกครองแบบอาญา ๔ และทรงโปรดเกล้าฯ จัดระบอบ การปกครองเทศาภิบาลขึ้นโดยจัดให้มีข้าหลวงกำกับการปกครองประจำหัวเมืองนั้นๆ และในพุทธศักราช ๒๔๓๕ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ์ (จาบ สุวรรณทัต) มาเป็นข้าหลวงเมืองสกลนครคนแรก ทำหน้าที่ให้คำแนะนำในระเบียบแบบแผนในการ ปกครองหัวเมืองให้พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) เจ้าเมืองดำรงตำแหน่งผู้ว่า ราชการเมือง ต่อจากนั้นเมืองสกลนครจึงมีผู้ว่าราชการเมืองและผู้ว่าราชการจังหวัด ทำการปกครองสืบต่อมา

พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกกลนคร) ผู้ว่าราชการเมืองสกกลนคร
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกกลนคร

"หอขวาง" ส่วนหนึ่งของจวนพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)
ผู้ว่าราชการเมืองสกลนครซึ่งใช้เป็นที่ว่าการการปรัการราชการเมือง
และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ถ่ายเมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๙
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

๓. สกลนครในตำนานอุรังคนิทาน

การเกิดขึ้นของเมืองสกลนครยังปรากฏในตำนานพงศาวดาร เมืองสกลนคร ฉบับพระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ) ตอนที่ ๑ แยกวงศ์ตระกูลมาจากเมืองอินทปัฐ ที่นำมาจากตำนานอุรังคนิทานหรือตำนานพระธาตุพนม ได้กล่าวว่า ขุนขอมซึ่งเป็นราชันดดา แห่งเจ้าเมืองอินทปัฐนคร ได้อพยพพาบ่าวไพร่ราษฎรของตนมาสร้างบ้านเมืองริมหนองหานหลวง บริเวณท่านางอาบ ขนานนามว่า “เมืองหนองหานหลวง” ขุนขอมได้เป็นเจ้าเมือง ขึ้นกับเมืองอินทปัฐนคร มีราชบุตรชื่อ “สุรอุทกกุมาร” เมื่อสุรอุทกกุมารประสูติมีสิ่งมหัศจรรย์เกิดพร้อมในวันนั้น ๒ ประการ คือ ถือพระขรรค์กำเนิดออกมาด้วยและเกิดน้ำพุขึ้น

น้ำพุเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พบภายในบริเวณดอนปู่ตา บ้านน้ำพุ ต.บ้านแป้น อ.โพนนาแก้ว จ.สกลนคร
เชื่อว่าเป็นน้ำพุที่เกิดขึ้นมาในวันประสูติของเจ้าสุรอุทก ตามตำนานอุรังคนิทาน
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เมื่อพระชนมายุ ๑๕ พรรษา ขุนขอมผู้เป็นบิดาก็ถึงแก่ทิวงคต เหล่าข้าราชการเสนาอำมาตย์ จึงพร้อมกันอันเชิญขึ้นบ้านเมืองแทนบิดา เป็นพญาสุรอุทก ต่อมาเมื่อมีโอรส ๒ องค์ คือ “เจ้าภิงคาร” และ “เจ้าคำแดง” วันหนึ่งพญาสุรอุทกได้พาไพร่พลออกตรวจเขตแดนจนถึงปากน้ำมูลนที ซึ่งต่อแดน กับเมืองอินทปัฐนคร เสนาข้าราชการได้ทูลว่าดินแดนนี้ขุนขอมผู้เป็นบิดาและเจ้าเมืองอินทปัฐนคร ได้มอบให้ “ธนมุลนาค” เป็นผู้ปกปักรักษาไว้พญาสุรอุทกทราบดังนั้นก็รู้ว่าเหตุใดจึงมอบให้เดรัจฉานดูแล จึงประสงค์แสดงอำนาจและอิทธิฤทธิ์โดยชักพระขรรค์ ใต้ไปบนผืนน้ำ ธนมุลนาคเห็นดังนั้นก็โกรธเป็นกำลังจึงแสดงฤทธิ์บ้าง เมื่อแสดงฤทธิ์ต่างๆ แล้วก็แยกจากไป แต่ธนมุลนาคผูกใจเจ็บ

จึงพาบริวารออกติดตามพญาสุรอุทกไปจนถึงเมืองหนองหานหลวง เนรมิตตนและเหล่าบริวารเป็นฟานต่อน (อীগังเผือก) ชาวบริสุทธ์เดินผ่านเมืองไปทางทุ่งโพธิ์สามต้น ชาวเมืองทั้งหลายจึงกราบทูลให้ทรงทราบพญาสุรอุทกจึงมีรับสั่งให้นายพรานทั้งหลาย ล้อมจับมาถวายถ้าจับเป็นไม่ได้ให้จับตาย นายพรานรับสั่งแล้วออกติดตาม บริวารของ ธนมุลนาคจึงกลับร่างหายไปเหลือเพียงธนมุลนาคตัวเดียวทำที่หลอกล่อนนายพรานไป จนถึงบ้านหนองบัวสร้าง ธนมุลนาคถูกยิงแต่เห็นว่า สู้กับมนุษย์ไม่มีฤทธิ์รู้สึกเสียเกียรติ จึงถอดดวงจิตออกจากร่างฟานเผือก (อীগังเผือก) ที่ตนเนรมิตแล้วใช้อิทธิฤทธิ์ทำให้ ฟานต่อน (อীগังเผือก) ตัวโตเท่าช้างสาร นายพรานไม่สามารถแบกหามไปได้จึงนำความ ไปกราบทูล พญาสุรอุทกจึงป่าวประกาศให้ราษฎรไปแล่นเรือฟานต่อน (อীগังเผือก) มาบริเวณฝายธนมุลนาคยังไม่หายโกรธจึงรวมพลทำฤทธิมุดลงไปได้น้ำหนองหานหลวง ในช่วงตกตึก ธนมุลนาคกับเหล่าบริวารได้ขุดแผ่นดินเมืองให้ถล่มลงเป็นน้ำอันเดียวกับ หนองหานหลวงแล้วตรงเข้าจับพญาสุรอุทกได้แล้วผูกบ่วงบาศลากลงแม่น้ำโขง เมื่อ พญาสุรอุทกสิ้นใจแล้วธนมุลนาคนำศพไปถวายเจ้าเมืองอินทปัฐซึ่งเป็นเชื้อสายวงศ์เดิม

ภาพปูนดำ ณ ประติมากรรมหนองหานหลวง (ประตูเมืองสกลนคร) แสดงภาพพญาสุรอุทก เจ้าเมืองหนองหานหลวงถูกธนมุลนาคผูกบ่วงบาศลากลงน้ำโขง เกิดเป็นร่องเรียก “น้ำกรรม” หรือ “น้ำก่ำ” ในเวลาต่อมา
ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ส่วนเมืองหนองหานหลวง เจ้ากิงคารและเจ้าคำแดงและชาวเมืองที่รู้สึกตัวก่อน จึงพาบริวาร มาสร้างเมืองใหม่ที่บริเวณ "ภูน้ำลอดเชิงชุม" เพราะเป็นชัยภูมิที่ดีและยังเป็นสถานที่ชุมนุมรอยพระพุทธรบาท เจ้ากิงคารผู้เป็นพี่ขึ้นครองเมืองได้นามว่า “พญาสุวรรณกิงคาร” ต่อมาได้อภิเษกกับ “นางนารายณ์เจงเวง” ธิดาเจ้ากรุงอินทปัฐนคร ส่วนเจ้าคำแดงเป็นผู้น้องได้ไปครองเมืองหนองหานน้อย ได้นามว่า “พญาคำแดง” เมื่อสิ้นพระสุวรรณกิงคารอยู่มาปีหนึ่งเกิดทุกข์ภัยไข้ฝนแล้งต่อกันถึง ๗ ปี ราษฎรไม่ได้ทำนาจนเกิดความอดอยากอดคัดขัดสนข้าวปลาอาหาร ราษฎรมารวมกันทำนาปีนาแข่งตามริมหนองหานไม่สู้ได้ผลพอแก่การเลี้ยงชีพโดยทั่วกันอาศัยขุดเผือกมันขุดกลอยก็หมดไปเกิดไม่ทัน เหลือที่จะทนทานอยู่ได้ เจ้าเมืองกรมการชาติขอมที่อยู่ในเมืองหนองหานหลวงจึงพากันอพยพครอบครัวกลับไปยังเมืองอินทปัฐเสียหมดชาวขอมไม่เหลืออยู่สักหมู่บ้านทำให้เมืองหนองหานหลวงกลายเป็นเมืองร้าง

๔. ชื่อบ้านนามเมืองสกลนคร

เรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นสกลนคร ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้น มาจนกระทั่งปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน อยู่อาศัย เกิดเป็นชุมชนและเจริญเติบโตเป็นบ้านเมืองรุ่งเรืองตามลำดับ เรียกได้ว่าเป็นเขตสะสมทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและหลากหลาย โดยมีลักษณะของสภาพพื้นที่และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่หมุนเวียนเปลี่ยนผ่านแต่ละยุคสมัย เป็นเงื่อนไข สำคัญของการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และส่งผลให้ชุมชนบริเวณนี้มีความสำคัญ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

สกลนครจึงมีพัฒนาการของ “ชื่อบ้านนามเมือง” ปรากฏในตำนานและหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรสมัยต่าง ๆ ชื่อบ้านนามเมืองสกลนครในแต่ละ สมัยจึงมีความสัมพันธ์กับน้ำหนองหาน อันเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาว สกลนครมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลโดยมีพัฒนาการของชื่อบ้านนามเมืองอยู่ ๔ ชื่อด้วยกัน ประกอบด้วย

๔.๑ เมืองหนองหานหลวง

เมืองหนองหานหลวง ปรากฏอยู่ในตำนานอุรังคนิทาน ว่าเป็นเมืองขอม ที่ตั้งเดิม จมอยู่ใต้ผืนน้ำหนองหาน ด้วยฤทธิ์ของธรมูลนาคร ต่อมาได้มาตั้งขึ้นใหม่ในบริเวณที่ตั้ง เมืองสกลนครในปัจจุบัน นามเมือง “หนองหานหลวง” หมายถึง “เมืองแห่งหนองน้ำ ใหญ่อันอุดมสมบูรณ์” ประกอบด้วยคำว่า

“หนอง” อันแปลว่า แอ่งน้ำ

“หาน” (กร่อนมาจากคำว่า “ละหาน” ในภาษาเขมร) อันแปลว่า น้ำ

“หลวง” อันแปลว่า ใหญ่

๔.๒ เมืองเชียงใหม่หนองหาน

เมืองเชียงใหม่หนองหาน ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกพระมหาพรหมเทโวโพธิสัตว์ สมัยอาณาจักรล้านช้าง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๓ ที่มีการค้นพบในบริเวณบ้าน ท่าวัด ตำบลเหล่าปอแดง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร นามเมือง “เชียงใหม่ หนองหาน” หมายถึง “เมืองใหม่อันเป็นอาณาจักรแห่งเมือง” ประกอบด้วยคำว่า

“เชียงใหม่” อันแปลว่า อาณาเขตแห่งเมือง

“หนองหาน” อันมาจาก ชื่อแหล่งน้ำหนองหาน

๔.๓ เมืองสกลทวาปี

เมืองสกลทวาปี ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยุครัตนโกสินทร์ เมื่อสมัยรัชกาลที่ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกบ้านธาตุเชิงชุมขึ้นเป็น “เมืองสกลทวาปี” เมื่อพุทธศักราช ๒๓๒๙ นามเมือง “สกลทวาปี” หมายถึง “เมืองแห่งหนองน้ำอันหล่อเลี้ยงสรรพชีวิตทั้งมวล” ประกอบด้วยคำว่า

“สกล” อันแปลว่า ใหญ่, ทั้งหมดทั้งมวล

“ท” (ทะ) อันแปลว่า ผู้คน

“วาปี” อันแปลว่า หนองน้ำหรือบึง

๔.๔ เมืองสกลนคร

สกลนคร ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยุครัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนนามเมืองใหม่จากเมืองสกลทวาปีมาเป็น “เมืองสกลนคร” เมื่อพุทธศักราช ๒๓๘๑ และเป็นชื่อบ้านนามเมืองที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน ด้วยในยุคนั้นมีการกวาดต้อนผู้คนทางฝั่งขวาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีการยกชุมชนเป็นเมืองในสมัยต่อมาหลายเมืองด้วยกันโดยให้ขึ้นกับเมืองสกลนคร นามเมือง “สกลนคร” หมายถึง “เมืองแห่งเมืองทั้งมวล” ประกอบด้วยคำว่า

“สกล” อันแปลว่า ใหญ่, ทั้งหมดทั้งมวล

“นคร” อันแปลว่า เมือง

๕. ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของสกลนคร

คำว่า “ชาติพันธุ์” (Ethnics) เป็นคำที่ใช้เรียกกลุ่มคนทั่วไปที่มีความหมายคล้ายกับกลุ่มคำเหล่านี้คือ เชื้อชาติ ชนชาติ เผ่าพันธุ์ เป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในความหมายกว้าง ๆ ว่า หมายถึง กลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่บริเวณหนึ่ง มีภาษา วิถีชีวิต จารีตประเพณี คล้ายคลึงกัน รวมทั้งอาจมีความสำนึกว่าเป็นคนที่มีสายโลหิตเดียวกันและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรม

๕.๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว หรือ “ไทอีสาน” โครงสร้างทางนิรุกติศาสตร์จัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท - กะได (Tai Kadai) กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวพบว่า มีการตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่แอ่งสกลนครมาก่อนพุทธศตวรรษที่ ๒๒ อาศัยกระจายกันอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “เขตสะสม” คือ แอควิมฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี สกลนคร จนถึงนครพนม ขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง ส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษอพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง หรือในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน สำหรับในจังหวัดสกลนครพบว่ากลุ่มไทลาวตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่กระจายทั่วไปในพื้นที่ของอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอส่องดาว อำเภอเจริญศิลป์และอำเภอฟังโคน เป็นต้น อีกทั้งยังมีบางส่วนอพยพจากจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทลavnับได้ว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในสกลนคร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวในสกลนครส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ปรากฏหลักฐานว่า มีการสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน และนอกจากนี้ยังนับถือผีบรรพบุรุษหรือ “ผีปูด้า” โดยในแต่ละชุมชนมักมี “ดอนปูด้า” อยู่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งภายในหมู่บ้านหรือใกล้กับหมู่บ้านและเป็นบริเวณที่แยกจากเขตบ้านเรือนและมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม แสดงให้เป็นอาณาเขตเฉพาะใครครอบครองไม่ได้ การติดต่อกับปูด้าจะมี “จ๊า” หรือ “ชะจ๊า” เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ยังมี “ฮีต ๑๒ คอง ๑๔” อันเป็นประเพณีประจำทั้ง ๑๒ เดือน และข้อปฏิบัติของบุคคลนั้น ๆ อีกด้วย

คำว่า “ไท” นอกจากมีความหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาตระกูล ไท - กะได (Tai - Kadai) แล้วโดยทั่วไปยังมีความหมายถึง “คน” เช่น ไทสกล หมายถึง คนที่อยู่ในบริเวณจังหวัดสกลนคร หรือ ไทอุดร ไทนคร ไทมุก หมายถึง คนจากจังหวัดอุดรธานี คนจากจังหวัดนครพนมและคนจากจังหวัดมุกดาหาร เป็นต้น

ไทอีสาน ความหมายหนึ่งคือ ผู้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “ภาคอีสาน”

๕.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทหรือภูไท มีโครงสร้างทางนิรุกติศาสตร์ จัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท - กะได (Tai Kadai) กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในสกลนครเดิมมีถิ่นฐานอาศัยอยู่บริเวณแคว้นสิบสองจุไททางตอนเหนือของลาวและเวียดนามซึ่งติดต่อกับภาคใต้ของจีน โดยเฉพาะแถบบริเวณลุ่มแม่น้ำดำกับแม่น้ำแดง โดยอาศัยอยู่ร่วมกับเผ่าอื่น ๆ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำดังกล่าวชาวผู้ไทแห่งนี้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มผู้ไทบริเวณเมืองไล (ไลเจา) ประกอบด้วยชาวผู้ไทที่อาศัยอยู่ใน ๔ เมือง คือ เมืองเจียน เมืองมุน เมืองบางและเมืองไล หรือเรียกว่า กลุ่มผู้ไทขาวและผู้ไทแดง

๒. กลุ่มผู้ไทบริเวณเมืองแกน (เตียนเปียนฟู) ประกอบด้วยชาวผู้ไทที่อาศัยอยู่ใน ๘ เมือง คือ เมืองควาย เมืองคุง เมืองม่วย เมืองโม เมืองหวัด เมืองซา หรือเรียกว่า

กลุ่มผู้ไทดำ นอกจากนี้ยังมีบางกลุ่มได้อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ตอนกลางของลาวขึ้นต่อเวียงจันทน์ เรียกว่า ผู้ไทวัง ผู้ไทกะปอง ผู้ไทกะตาก ก่อนที่จะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย ๓ กลุ่มหลัก ๆ ดังนี้

- ผู้ไทวัง ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบอำเภอพรรณานิคม
- ผู้ไทกะปอง ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบอำเภวาริชภูมิ
- ผู้ไทกะตาก ตั้งถิ่นฐานในเขตตำบลโนนหอม อำเภอเมืองสกลนครและทิศใต้ของ

หนองหาน เป็นต้น

ผู้ไทในสกลนครส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือ “มเหศักดิ์หลักเมือง” หรือผู้ไทบางกลุ่มเรียกว่า “หอดลา” มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีการเหยา

ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทหรือภูไท ถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๙
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทหรือภูไท ถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๙
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

๕.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ มีโครงสร้างทางนิรุกติศาสตร์ จัดอยู่ในกลุ่มที่พูดภาษาไท - กะได (Tai - Kadai) มีรูปร่างสันตัด ผิวสองสีค่อนข้างขาว ชนเผ่าญ้อในสกลนครเดิมส่วนใหญ่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ที่ริมน้ำเซบั้งไฟ เมืองมะหาไซกองแก้ว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ กลุ่มใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตัวเมืองสกลนคร เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองมะหาไซกองแก้ว เมืองโพวา (ภูวดลสอวงค์) เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ซึ่งอยู่ในแผ่นดินฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงของลาวในอดีต เมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชนเผ่าไทญ้อหลัก ๆ อยู่ในพื้นที่ของอำเภอเมืองสกลนคร อำเภอโพนนาแก้ว อำเภอโคกศรีสุพรรณ อำเภอต่างอย และบริเวณชุมชนต่าง ๆ รอบหนองหาร เป็นต้น

ไทญ้อในสกลนครส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีการเหยาค้ายผู้ไท โส้ และกะเลิง

ผู้หญิงไทญ้อ

เมืองสกลนครกับอุปกรณ์จับปลาในหนองหาร

ถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๙

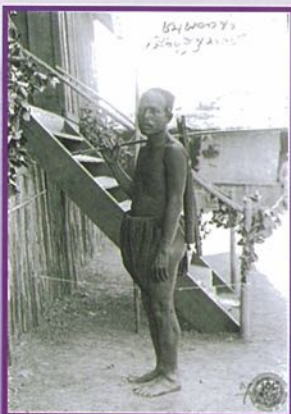
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

๕.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ หรือ “กะลื้อ” จัดอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตร - เอเชียติก (Austro Asiatic) หรือโครงสร้างทางนิรุกติศาสตร์จัดอยู่ในกลุ่มที่พูดภาษามอญ - เขมร (Mon - Khmer) มีผิวดำ อาศัยอยู่ในบริเวณตอนกลางของลาวแถบเมืองมะหาไซกองแก้ว นอกจากนี้ยังอาศัยแถบเมืองพิณ เมืองนอง เมืองวังอ่างคำและเมืองตะโปน และอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ในบริเวณจังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร

ไทลื้อในสกลนครส่วนใหญ่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเขตเมืองมะหาไซกองแก้ว แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบหลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานอาศัยของชนเผ่าไทลื้อ ในสกลนคร เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๒ ในแผ่นดินล้านเกล้ารัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยการนำพาของเพี้ยเมืองสูง เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ “บ้านกุดขามาน” ก่อนที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกขึ้นเป็น “เมืองกุสุมาลย์มณฑล” ชนเผ่าไทลื้อหลัก ๆ อยู่ในพื้นที่ของอำเภอกุสุมาลย์ ส่องดาวและพังโคน แต่กลุ่มใหญ่สุดอาศัยอยู่ที่อำเภอกุสุมาลย์

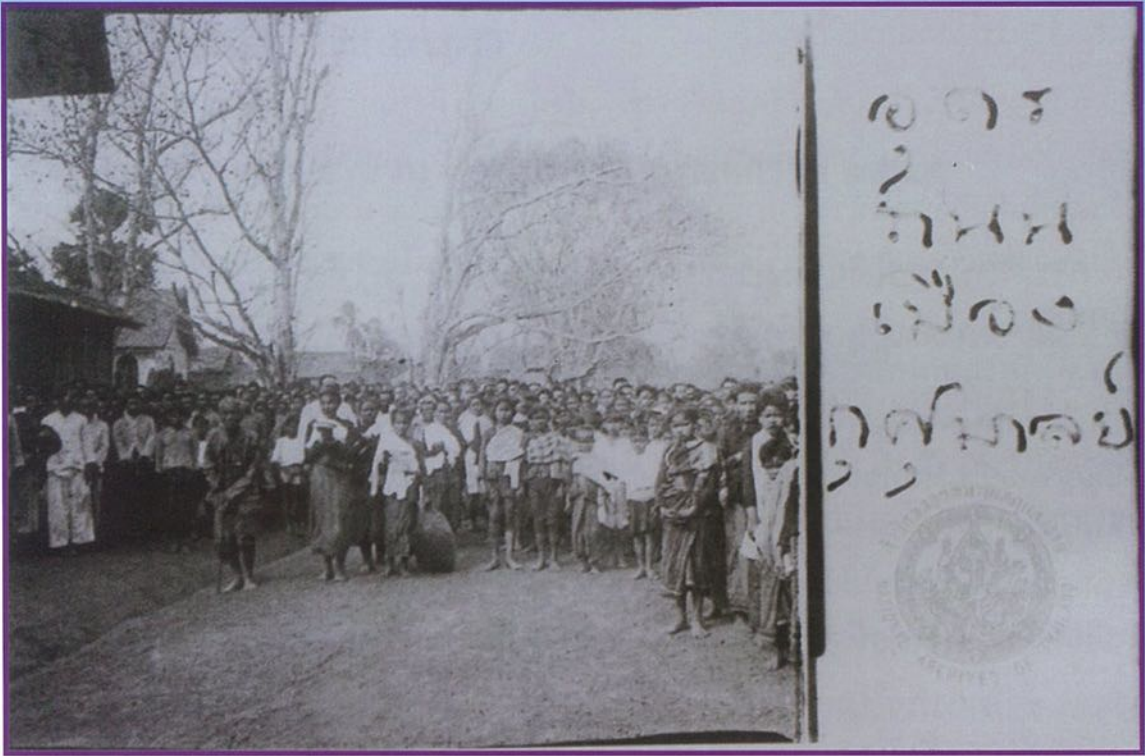
ชนเผ่าลื้อส่วนใหญ่ในปัจจุบันนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีการเหยา และการเลี้ยงผีประจำปีคล้ายชนเผ่าผู้ไทและชนเผ่าไทญ้อ ในระหว่างเดือน ๔ - ๕ (เดือนมีนาคม - เมษายน) ของทุกปี ชนเผ่าลื้อจะมีประเพณี “แข่งสนับประจำกะมอ” หรือเรียกทั่วไปว่า “ลื้อทั้งบั้ง” เป็นประเพณีพื้นบ้านในกลุ่มคนที่เชื่อว่าผีเป็นวิญญาณที่มีอำนาจลึกลับสามารถทำให้คนเจ็บป่วยได้ การบำบัดรักษามีให้ร่างกายเจ็บป่วยคือ การป้องกันมิให้วิญญาณผีเข้าสิงในร่างได้อีกหลังจากที่ได้ทำพิธีปิดเป่าให้ผีออกไปจากร่างกาย โดยแม่ครูหรือแม่หมอ ทำพิธีเหยา (เหยา) คุมผีให้ออกไปแล้ว เพื่อเป็นการซ่อมเสริมสุขภาพของตน

การเล่นการ เล่น “สะโล้อ” หรือ “สะลา” ของผู้ชายไทลื้อ เมืองกุสุมาลย์มณฑล และการแต่งกายผู้ชายไทลื้อแบบดั้งเดิม

ถ่ายเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๙

ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

ภาพถ่ายชาวไทโส้ เมืองกุศุมาลัยมณฑล เมื่อคราวพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสด็จสำรวจเส้นทางที่จะทำทางรถไฟในมณฑลอุดร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕

ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

๕.๕ กลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย มีโครงสร้างทางนิรุกติศาสตร์ จัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท - กะได (Tai - Kadai) มีรูปร่างสันทัด ผิวสองสีค่อนข้างขาวกว่าเผ่าไทลาว สำเนียงภาษาพูดคล้ายชนเผ่าญ้อค่อนข้างมาก ชนเผ่าโย้ยในสกลนครเดิมตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตตอนกลางของประเทศลาวต่อมาได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย บริเวณจังหวัดสกลนคร

ไทโย้ยในสกลนครส่วนใหญ่อพยพจากตอนกลางของลาว เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสกลนครเมื่อครั้งแผ่นดินล้านเกล้ารัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลัก ๆ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ของอำเภออากาศอำนวย อำเภอวานรนิวาสและอำเภอสว่างแดนดิน เป็นต้น

กลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยในสกลนครส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษ คล้ายกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั่วไปในจังหวัดสกลนคร

๕.๖ กลุ่มชาติพันธุ์ไทกะเลิง

กลุ่มชาติพันธุ์ไทกะเลิง เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ปัจจุบันมีภาษาพูดในกลุ่มไท - กะได (Tai - Kadai) โดยทั่วไปมักเข้าใจกันว่า “กะเลิง” มาจากคำว่า “ชะเลิง” หรือ “ข้าเลิง” จึงเชื่อมโยงจัดให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง อยู่ในกลุ่มตระกูลมอญ - เขมร (Mon - Khmer) แต่จากการศึกษาระบุว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนครและอยู่ในประเทศลาวในปัจจุบัน ต่างมีภาษาพูดในตระกูลไท - กะได แทบทั้งสิ้น

ไทกะเลิงในสกลนครเดิมตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตแขวงเมืองคำเกิด แขวงเมืองคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดสกลนครในสมัยรัตนโกสินทร์ และส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่บริเวณริมหนองหารและเทือกเขาภูพาน มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ไทกะเลิงหลัก ๆ อยู่ในพื้นที่ของบ้านนายอ บ้านโพนงาม อำเภอเมืองสกลนคร และมีบางกลุ่มที่อพยพขึ้นไปตั้งถิ่นฐานในแถบอำเภอกุดบาก อำเภอภูพาน เป็นต้น

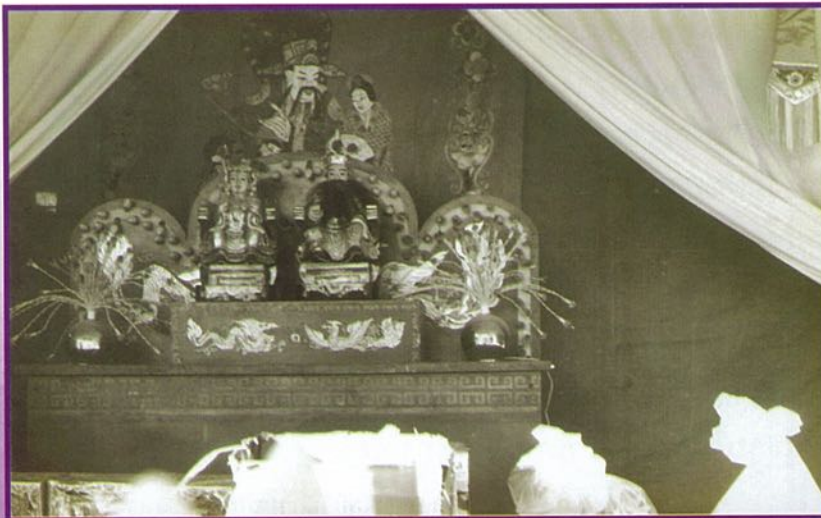
กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงในสกลนครส่วนใหญ่ในปัจจุบันนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีการเหยาเช่นกัน

๕.๗ กลุ่มชาวไทยจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีน

ชาวไทยจีน หรือ ชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนใหญ่อพยพจากจังหวัดนครราชสีมาและติดต่อกับค้าขายตามเส้นทางรถไฟสายอีสาน ก่อนที่จะตั้งบ้านเรือนในบ้านเมืองต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยชาวจีนแต้จิ๋ว ชาวจีนกวางตุ้ง ชาวจีนไหหลำ และชาวจีนแคะ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและบางส่วนรับจ้างเป็นแรงงานในการสร้างทางรถไฟ สร้างถนน และค้าขาย ความเจริญจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ สู่ภาคอีสานทำให้ชาวจีนส่วนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย ได้ขยายมาสู่นครราชสีมาและจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานตามลำดับ โดยชาวจีนนิยมตั้งถิ่นฐานตามชุมชนใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ

ชาวไทยเชื้อสายจีนในสกลนครปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่กับการนับถือบรรพบุรุษ นิยมกระทำพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อในลัทธิขงจื้อกันเป็นจำนวนมากและพิธีกรรมที่นิยมกระทำกันในแต่ละปีประกอบด้วย ๑. เทศกาลตรุษจีน ๒. เทศกาลเซ็งเม้ง ๓. เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง ๔. เทศกาลสารทจีน ๕. เทศกาลไหว้พระจันทร์ ๖. เทศกาลกินเจ ๗. เทศกาลตั้งโง่

นอกจากนี้แล้วชาวไทยจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนในสกลนครยังมีงานฉลองสมโภช “ปึงเถ่ากง – ปึงเถ่าม่า” หรือ “เจ้าปู่ – ย่า” ณ ศาลเจ้าปู่ - ย่า (ศาลเจ้าพ่อเสือ) ถนน ต.พัฒนา ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จัดเป็นงานประจำปีในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี

กิมซัน “ปึงเถ่ากง – ปึงเถ่าม่า” หรือ “เจ้าปู่ – ย่า” ภายในศาลเจ้าปู่ - ย่า (ศาลเจ้าพ่อเสือ)
ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ภาพ : คุณประสาธ ตงศิริ

๕.๘ กลุ่มชาวไทญวน หรือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

ชาวไทญวน หรือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัด สกลนครหลายระลอกด้วยกัน สามารถแบ่งได้ ๓ กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก ตามหลักฐานที่ปรากฏในเอกสารพื้นเวียง กล่าวถึงการกวาดต้อนกลุ่มเผ่า พันธุ์ต่างๆ แถบเมืองมหาชัยกองแก้ว ภูเขาอก ซึ่งเป็นภูเขาแบ่งเขตลาว – เวียดนาม ในครั้งนั้นได้เรียกชาวเวียดนามกลุ่มนี้ว่า “แกว” ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาในอีสานด้วยแต่ ยังมีจำนวนไม่มากนัก

กลุ่มที่สอง สมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อเกิดศึกฮ่อตีทุ่งเชียงคำเวียงจันทน์ ชาวเวียดนาม และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในแถบเมืองภูวตลสวาง ได้เข้ามาในสกลนครอีกครั้งหนึ่ง และ ทำให้มีชาวเวียดนามในเมืองสกลนครมากขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่นับถือคริสต์ศาสนา นิกาย โรมันคาทอลิก ต่อมาได้ย้ายไปตั้งชุมชนใหม่ที่บ้านท่าแร่ ด้านทิศเหนือของหนองหาร ในปีพุทธศักราช ๒๔๒๗ จนถึงปัจจุบัน

กลุ่มที่สาม ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝรั่งเศสเข้ายึดครอง อินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง ชาวเวียดนามได้อพยพหนีสงครามเข้าสู่อีสานและจังหวัดสกลนคร เป็นจำนวนมากที่สุด

ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัด สกลนครหลายครั้งด้วยกัน ระยะแรกมาอยู่เป็นกลุ่ม ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์และรับจ้าง โดยอาศัยเข้าบ้าน คนในพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ เย็บ ปักถักร้อยและรับเหมาก่อสร้าง โดยเฉพาะธุรกิจ การรับเหมาก่อสร้างของชาวญวนหรือเวียดนาม ปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในสกลนคร อาทิ พัทธสีมาหลังเก่าและหอรบขังวัดพระธาตุเชิงชุม วรวิหาร พัทธสีมาวัดศรีสะเกษ และพัทธสีมาวัดสะพานคำ อำเภอมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร เป็นต้น ชาวไทญวนหรือชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยัง กระจายตั้งถิ่นฐานในหลายอำเภอของสกลนคร อาทิ อำเภอมืองสกลนคร อำเภอพังโคน อำเภอ สว่างแดนดิน เป็นต้น

ชาวเวียดนามในสกลนครปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักควบคู่ กับการนับถือบรรพบุรุษ นิยมกระทำพิธีกรรมต่างๆ คล้ายกับชาวจีน

ภาพถ่ายชายหญิงชาวญวน (เวียดนาม) เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๙
ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

สกลนครมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เพราะมีหลายปัจจัยเป็นสิ่งประกอบ อาทิ ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนแถบนี้และการอพยพจากเหตุผลทางการเมืองในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี ขอม ล้านช้าง และธนบุรี - รัตนโกสินทร์ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประกอบด้วย ไทลาว ผู้ไท ไทญ้อ ไทโส้ ไทโย้ย ไทกะเลิง และชาวจีน และชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในภายหลังอาศัยรวมกันบนผืนแผ่นดินแห่งความอุดมสมบูรณ์ มีความผาสุกสงบร่มเย็นภายใต้พระบารมีแห่งพระมหากษัตริย์แห่งราชจักรีวงศ์มาทุกยุคสมัย

...เราได้ผ่านอำเภอมานี้แล้ว ๒ อำเภอ คือ อำเภอสว่างแดนดินและอำเภอพรรณานิคม เราได้เห็นถึงความยากลำบากในการอาชีพหลายประการ เราขอให้ประชาชนทุกคน จงอย่าท้อถอย ขอให้ประกอบการอาชีพต่อไปด้วยกำลังกาย กำลังใจ พินฝ้าอุปสรรคต่างๆ เพื่อความเจริญของจังหวัด และเพื่อประชาชนคือตัวท่านเอง ในที่สุดนี้ขออวยพรให้ประชาชนทุกคน ณ ที่นี่และที่อยู่ไกล มีความสุข ความเจริญ ประกอบอาชีพได้ผลดีต่อไป ขอให้จังหวัดสกลนครจงมีความเจริญ...

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่พสกนิกร จังหวัดสกลนคร

เมื่อ วันศุกร์ ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๘

ภาพ : สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสกลนคร. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอวาริชภูมิ. **ที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร.**

สกลนคร : สมศักดิ์การพิมพ์. ๒๕๕๗

สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองมหาสารคาม. **ที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม.**

มหาสารคาม : หจก.อภิชาติการพิมพ์. ๒๕๕๖.

กรมศิลปากร.สำนักศิลปากรที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด. **ร้อยรอยเก่าสกลนคร.**

กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๕.

ธวัช ปุณโณทก. **ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย – ลาว : ศึกษาทางด้านอักษรวิทยาและประวัติศาสตร์อีสาน.**

กรุงเทพฯ : คุณพินอักษรกิจ, ๒๕๓๐.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. **ปราสาทขอมในดินแดนไทย : ความเป็นมาและข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ.**

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๘.

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. **ประวัติศาสตร์อีสาน : ประวัติเมืองสกลนครยุคที่ ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒.**

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

สุรัตน์ วราภรณ์. บรรณาธิการ. **ตำนานพงศาวดารเมืองสกลนคร : ฉบับอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร). สกลนคร : ภาควิชาประวัติศาสตร์ วิทยาลัยครูสกลนคร, ๒๕๒๓. (เอกสารเผยแพร่ความรู้เพื่อการศึกษาของคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาสโมสรไลออนส์ สกลนคร ปี ๒๒๓ – ๒๔).**

สกลนคร : สกลนครการพิมพ์, ๒๕๒๓.

_____ **.เรือนพักอาศัยชาวไทย – เวียดนาม บ้านท่าแร่ สกลนคร. สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒. (จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ).**

สกลนคร : สกลนครการพิมพ์, ๒๕๒๓.

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, มรว. รอยอดีตสกลนคร. **ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๐.**

บทความในวารสาร

สพสันต์ เพชรคำ. **หนองหานหลวง จากเมืองขอม...เชียงใหม่หนองหาน สู่เมืองสกลนคร. ทางอีสาน, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๙ (พฤศจิกายน ๒๕๕๖) : หน้า ๒๔**

ข้อมูลในอินเทอร์เน็ต

เกรียงไกร ปริญาพล. **“สิ่งปลูกสร้างรอบบริเวณจวนท่านเจ้าคุณจันต์.” [ออนไลน์].**

เข้าถึงเมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๙. เข้าถึงได้จาก <http://www.kkppn.com/>.

_____ **. “ศาลเจ้าปึงเถ่ากง – ปึงเถ่าม่า สกลนคร.” [ออนไลน์].**

เข้าถึงเมื่อ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๙. เข้าถึงได้จาก <http://www.kkppn.com/>.

ภาคผนวก

คณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกพิธีเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ที่ปรึกษา

นายอดิศักดิ์ เทพอาสน์
นายคุมพล บรรเทาทุกข์
นายธวัช ศิริวิชชานุกูล
ดร.สุประณีต ยศกลาง
ดร.จรรยาศักดิ์ พุดน้อย
ดร.สพสันต์ เพชรคำ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร
รองผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร
รองผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสกลนคร
รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสกลนคร
ผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

คณะกรรมการดำเนินงาน

ดร.สุประณีต ยศกลาง
ดร.จรรยาศักดิ์ พุดน้อย
นายสมเกียรติ คำทะเลนตร
นายชินกร คะอังกู
นางอัจฉรา ไชยศรีแก้ว
ว่าที่ร้อยตรีต่อพงษ์ สุขประเสริฐ
นายตะวันฉาย เรืองศรี
นางสาวกิตติยา โพนสูงเนิน
นายรังสี ทองพันธุ์
นางเตือนจิตร์ บงบุตร
นายมงคล แก้วดี
นางพิมพ์ลดา ธีญพรทิภัทรกุล
นายปราศัย มณีวรรณ
นางสาววิไลลักษณ์ โมคมูล
นายสมบูรณ์ พจนาน
นายอเนก กลยณี
นายชูศักดิ์ ร้อยพิลา
นายสมบูรณ์ มีระหงส์
นายณัฐกิตติ์ ทุมภา
นางจรินันท์ เสนเผือก

ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสกลนคร
รองผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสกลนคร
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเมืองสกลนคร
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอกุดบาก
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอกุสุมาลย์
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอคำตากล้า
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเจริญศิลป์
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเต่างอย
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอโคกศรีสุพรรณ
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอบ้านม่วง
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพรรณานิคม
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอพังโคน
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอวารนาวิาส
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอสว่างแดนดิน
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอส่องดาว
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภออากาศอำนวย
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอโพนนาแก้ว
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอภูพาน
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอนิคมน้ำฮูน
ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอวาริชภูมิ

ผู้จัดทำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสกลนคร
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสกลนคร

กองบรรณาธิการ

ดร.สพสันต์ เพชรคำ

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

นายพจนวราภรณ์ เขจรเนตร

นักวิชาการศึกษา สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

นายปิติพล ลาโกสุขัง

ออกแบบ

ผู้ประสานงาน

นางธนพรรณ ศรีหาพุดม

ครูอาสาสมัคร

นางสาววงลดา โคตรผาย

ครูอาสาสมัคร

นางปาริชาติ ศรีสถาน

ครูอาสาสมัคร

นางเตือนใจ ไชยแสงราช

ครูอาสาสมัคร

พิมพ์ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๙

พิมพ์ที่ อิงค์ ฟายด์ อาร์ต

ห้องสมุดในทรศนะของข้าพเจ้า

“ความรู้ของมนุษย์เป็นมรดกตกทอดกันมาแต่โบราณ เมื่อมีการประดิษฐ์คิดค้นตัวอักษรขึ้น ผู้มีความรู้ก็ได้บันทึกความรู้ของตน สิ่งที่ตนค้นพบเป็นการจารึกหรือเป็นหนังสือทำให้บุคคลอื่นในสมัยเดียวกัน หรืออนุชนรุ่นหลัง ได้มีโอกาสศึกษาทราบถึงเรื่องนั้นๆ และได้ใช้ความรู้เก่าๆ เป็นพื้นฐานที่หาประสบการณ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นความก้าวหน้าเป็นความเจริญสืบต่อไป

ห้องสมุดเป็นสถานที่เก็บเอกสารต่างๆ อันเป็นแหล่งความรู้ดังกล่าวแล้ว จึงเรียกได้ว่าเป็นครูเป็นผู้ชี้แนะให้เราแก้ปัญหาวิเคราะห์วิจารณ์ให้รู้สิ่งที่ควรรู้อันชอบด้วยเหตุผลได้

ข้าพเจ้าอยากให้เรามีห้องสมุดที่ดี มีหนังสือครบทุกประเภทสำหรับประชาชนหนังสือประเภทที่ข้าพเจ้าคิดว่าสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ หนังสือสำหรับเด็ก วัยเด็กเป็นวัยเรียนรู้เด็กๆ ส่วนใหญ่สนใจทราบเรื่องราวต่างๆ แปลกๆ ใหม่ๆ อยู่แล้วถ้าเรามีหนังสือที่มีคุณค่าทั้งเนื้อหา และรูปภาพให้เขาอ่านให้ความรู้ความบันเทิงเด็กๆ จะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ที่รอบรู้ มีธรรมะประจำใจ มีความรักบ้านเมืองมีความต้องการปรารถนาจำทำแต่ประโยชน์ที่สมควร”

บทพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ห้องสมุดในทัศนะของข้าพเจ้า”
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เทพรัตนบรรณศิลป์
 พระอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์
 ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 (ฉบับปรับปรุงใหม่)
 www.nimnug.com
 พิมพ์ครั้งที่ 5
 คุณรัตน์ เกศพานิชย์กุล

托斯
 พระราชพิธีใน สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ลายดำ

เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘

เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ ๒ เมษายน ๒๕๕๘

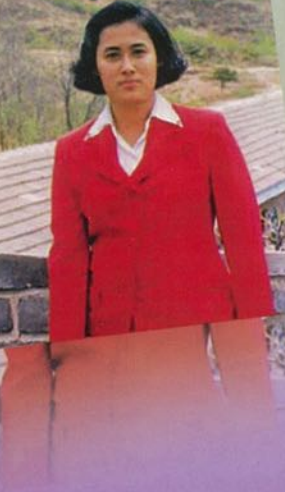

รวมปาฐกถาพระราชนิพนธ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
กรุงเทพฯ

อ่านหนังสือในดวงใจ
ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

**สมเด็จพระเทพฯ
เยือนจีน**

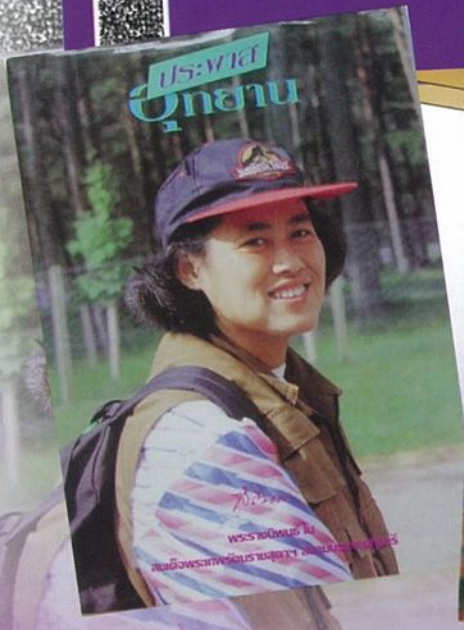
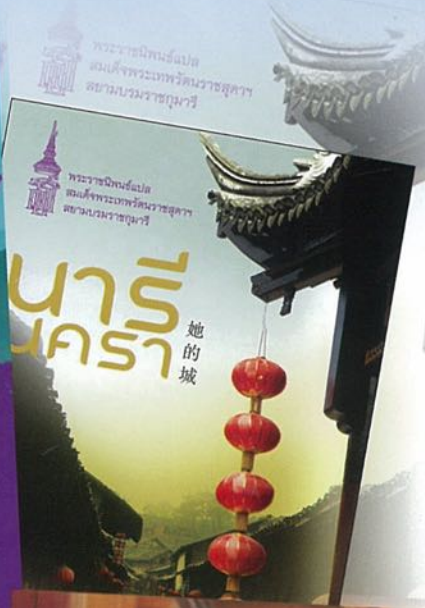
詩琳通公主訪華圖片錄

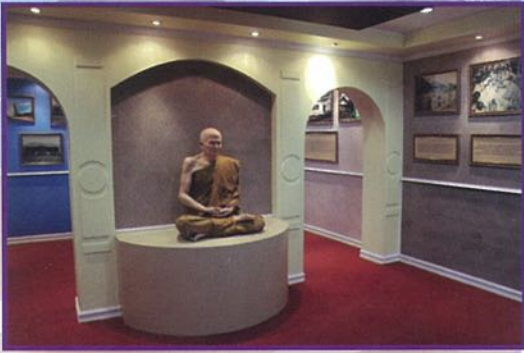

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เจ้าฟ้าทรงอักษรสิริแสง
รับสั่งมหาดเล็กรับราชกิจ
สยามแพรวากาพย์

เจ้าฟ้าทรงอักษรสิริแสง
รับสั่งมหาดเล็กรับราชกิจ
สยามแพรวากาพย์

พระราชนิพนธ์แปล
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี

ห้องสมุดประชาชน
“เฉลิมราชกุมารี”
อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร